

Wprowadzenie

Dźwięki towarzyszą człowiekowi nieustannie, w każdym momencie życia. Za pośrednictwem słuchu odbieramy bodźce ze świata zewnętrznego już w łonie matki, na długo przed przyjściem na świat. Wrażeń słuchowych doświadczamy aż do ostatnich chwil życia (jeśli tylko w ich odbiorze nie przeszkodzi fizyczna niemoc). Czy istnieje cisza absolutna? Jak wskazuje doświadczenie Johna Cage'a — nawet w bezechowej komorze można usłyszeć odgłosy pracy własnego układu nerwowego czy krwionośnego.

Wszechobecność dźwięku sprawia, że staje się on przedmiotem zainteresowania wielu dziedzin nauki, nawet takich, dla których audialność nie wydaje się naturalną przestrzenią badawczą. Nie zawsze jednak *sound studies* cieszyły się równie dużą popularnością. Do upowszechnienia studiów nad dźwiękiem i poszerzenia ich perspektywy badawczej przyczynił się między innymi tzw. przełom audytywny. Technologia — umożliwiając łatwe rejestrowanie, przetwarzanie i dystrybucję dźwięków — wprowadziła człowieka w wiek wtórnej oralności. Dziś szeroko rozumiane *sound studies* zajmują muzyków, muzykologów, literaturoznawców, kulturoznawców, językoznawców, antropologów, estetyków, historyków i teoretyków architektury oraz — rzecz jasna — całe rzesze fizyków, neurobiologów, psychologów.

Niniejsza publikacja stanowi wyraz badawczych zainteresowań audialnością tekstów kultury. Zgromadzone tu artykuły omawiają audialność z wielu perspektyw, odwołując się do odmiennego materiału analitycznego, reprezentującego przekazy zapisane w różnych systemach znaków. Rozważania Dariusza Brzostka traktują o relacji dźwięku i bezdźwięku, o ciszy ujętej jako subiektywne, niepożądane doświadczenie, które staje się ramą dla pojawiania się odgłosów i hałasów o osobliwym charakterze. Artykuł Agnieszki Lniak przynosi krytyczne rozważania na temat metateoretycznych aspektów badań nad dźwiękiem. Autorka proponuje własną koncepcję ontoestetyki dźwięku, podkreślając awangardowe i eksperymentalne źródła otwarcia nowych ścieżek metateoretycznego opisu audiosfery. Magdalena Szydłowska przenosi analizy w konkretną przestrzeń geograficzną, kulturową i historyczną — ukazuje lokalną rozgłośnię radiową jako przestrzeń prezentowania i utrwalania audialnej pamięci regionu, tu: Warmii i Mazur.

Znaczna część prezentowanych studiów podejmuje problem audiosfery w kontekście gatunków tworzonych w różnych systemach znaków. Jednym z oczywistych obszarów badawczych wydaje się tu język przekazów radiowych, nie dziwi zatem, że tej problematyce poświęcone zostały aż trzy teksty badawcze. Paulina Czarnek-Wnuk skupia się na raporcie radiowym i pejzażu dźwiękowym; zestawia obie kategorie, ukazując płaszczyzny ich

przenikania, ale też odrębność. Joanna Bachura-Wojtasik podejmuje zagadnienie przekształcania rzeczywistości przez twórców słuchowisk dokumentalnych. Natalia Kowalska-Elkader omawia eksperymentalne słuchowiska radiowe, przybliżając wykorzystywane tu struktury dźwiękowe i głosowe oraz sposoby ich przetworzenia.

Trzy teksty dotyczą audialności w utworach literackich. Elżbieta Pawlak-Hejno zajęła się dźwiękowością reportażu literackiego. Audialna warstwa świata analizowana jest na dwóch płaszczyznach: konstrukcyjnej oraz antropologicznej. O tym, jak audiosfera wpływa na dźwiękowy sposób interpretacji utworu poetyckiego, pisze z kolei Łukasz Piaskowski. Autor wskazuje kilka rodzajów audialności badanych tekstów. Adam Dziadek omawia anagram jako *quasi*-gatunek literacki, odwołując się do de Saussure'owskiej koncepcji anagramów; szczególnych realizacji formy, silnie pobudzających zarówno aparat mowy, jak i słuch odbiorców, poszukuje Dziadek w poezji Iana Hamiltona Finlaya. O kwestiach genologicznych i historycznoartystycznych związanych z szeroko rozumianą problematyką dźwięku traktuje także artykuł Anny Mach. Autorka omawia zjawisko o nazwie *punk cabaret*, definiując jego cechy na płaszczyznach: muzycznej, performatywnej i tekstowej.

„No sound is innocent” — pisze Alan Hall, brytyjski producent radiowy. Dla twórcy artystycznych form radiowych nie ma zatem „niewinnego”, „obojętnego” dźwięku — podobnie zgromadzone tu teksty dowodzą, że audialność przekazów kultury nie pozostaje bez znaczenia. Świadomość wagi płaszczyzny audialnej oraz refleksja nad nią poszerzają i wzbogacają interpretację, często nadając analizowanemu zjawiskom nowy wymiar. A ponadto uwrażliwiają na dźwięk w ogóle, na nasz codzienny dźwiękowy pejzaż.

KINGA SYGIZMAN
BEATA ŚNIECIKOWSKA